

nau', del fr. *beaupré* (millor grafia *baupré* o *-prez*) i aquest del b-al. mj. *bâghsprét* id.; és un compost, format amb *bâgh* 'proa', pròpiament 'braç' o 'corba del braç', i *sprét* 'barra', 'verga'. □ 1.ª doc.: 1331.

En un doc. d'aquesta data, escrit *bouprès*: publicat en les *Memorias Hist. sobre la Marina... de Barc.*, 53, d'A. de Capmany. En francès es troba des de 1382 (FEW 1, 477), però degué ser bastant anterior; castellà *bauprés* des de 1406-1412, it. *bompresso* o *buompresso* des de 1630, port. *gurupés*, provinents tots ells del francès, per via directa o indirecta. Els fets de les llengües germàniques indiquen que la formació naixé en baix alemany (segurament en el sector del Mar del Nord) i d'ací es propagà al neerl. *boegspriet* (on es documenta més d'un segle més tard), a l'angl. *bow-sprit* i al frisó, més aviat que una transmissió oposada (com també s'ha pensat). Veg. F. Kluge, *Deutsche Seemannsprache*, 160 (cf. Kluge-M., *Dt. Et. W.*, s. v. *bugspriet*); NED, s. v.; Zaccaria, *L'Elem. Iberico nella L. It.*, s. v. *bompresso*. El mot germànic representat per l'ags. *bóg*, angl. *bow*, a. al. ant. *buog* (al. modern *bogen* i *bug*, un poc diferents l'un de l'altre i en part d'origen baix-alemany), b. al. *boog*, neerl. *boeg*, també escandinau (ja esc. ant. *bógr*) reuneix els significats 'braç (especialment dels animals)' o 'colze', amb el de 'curvatura' i 'branca encorbada' i pertany a l'arrel del gòt. *biugan*, ags. *búgan*, *biegan*, a. al. ant. *biogan* (angl. *to bow*, al. *beugen*) 'tòrcer, vinclar' (Kluge, *Dt. Et. Wb.*, s. v. *bug*, *bogen*; IEW, 153). Del primer element d'aquest compost germànic, per conducte francès, sembla venir el terme nàutic *bau*; ací amb el sentit de 'curvatura' (cf. *AlcM*).

BAURTA o BULTRA, 'mena de boscos, sobretot boscos de ribera i on predominen els arbres blancs', probablement derivat de *besurt* arbre de bosc semblant al vern, el bedoll i la moixera (una mica intermedí entre aquests tres), propi de l'Alta Ribagorça, Aran (*bezúrt*, *bezúrj*) i Pirineus aragonesos (*bisurto*), mot d'origen pre-romà: un collectiu **besurta* (cf. NLL com *La Faja*, *L'Aveda*, *La Vèrnia* o *Verna*) perdé la -z- intervocàlica (com en *reina*, *roella* i els nombrosos noms collectius en -oa, -ua, per -osa freqüents a Ribagorça, com *La Bedoga d'Adons* < *L'Avedosa*) i havent-se repercutit la r (**beúrtra* com *murtra*, *cartró*, *ordre*) això es dissimilà i reduí a *burtra* > *bultra*.

+*Burta* i *bultra* per a boscos de ribera o bosc espès de verns, àlbers, bedolls, freixes, etc., no lluny d'un riu, tenen gran extensió al llarg del Segre Mitjà, Balaguer i comarques veïnes. *Baiúrta* m'ho definien com a «buscarrera» a la Vall de Boí (1968), abans com a 'bedollar' (1953). Sobretot són molt conegudes les tres que hi ha a la vall de Sant Nicolau: la de *La Orquera*, brava i espessíssima (damunt i S. de St. Esperit), la de la Pleta del Pago de Boí i la d'Aigüestortes, on m'hi assenyalaven bedolls, faigs, molts *besurts*, púdoles, moixeres, verns, etc. No s'usa a l'Emp. (*AlcM*) ni a Blanes: Ruyra va manllevar-lo com a mot curiós.

El *besurt* és un arbre rar en el nostre domini lingüístic, fora de la Vall de Boí (a penes n'hi ha cap ja a

la Vall d'Àneu i desconegut o només toponímic a Cardós, més a l'Est, *BDC* xxiii, 77), un poc més abundant a valls aragoneses com Gistau i sobretot Ordesa, on n'hi ha molts. Tampoc a la Vall d'Aran se'n veuen sinó rarament. Tanmateix deu trobar-se en altres valls gascones de més a l'O., on són conspicus noms de boscos com *Bizurtère*. A la de Boí se'n veuen sobretot a la Solana de Caldes. És molt distingible a començaments de tardor pel seu fullatge d'un groc brillant.

No crec que el seu nom tingui res a veure amb el ll. *SORBUS* (no tant per raons botàniques car la servera i sobretot la *Sorbus Aucuparia* no és pas que en difereixi absolutament) sinó per la -i i pel gros problema que constituiria explicar la síl·laba inicial. La consonància pre-romana del mot és inequívoca i la impressió d'un origen bascoide és definida i difícilment refutable. No sé si s'ha de pensar en un compost del bc. *baso* 'bosc, lloc agrest' (que en la nostra toponímia apareix més aviat en la variant *bes-*, com en *Besiberri*, etc.) i d'una variant del bc. *urki* 'bedoll', que deu figurar en el nom de *l'Orquera*. (Cf. *Top-Hesp.*, 114, 299). Lamento haver de suspendre indefinidament l'elaboració i publicació dels molts materials que deixo reunits sobre aquest doble problema etimològic, i bona part de les dades que tinc sobre la presència i variants dels mots mateixos.

DERIV.: *Embaúrta* 'cobert de bosquina o baiúrta': «quan algú volia traginar una biga --- si era un lloc molt *embaúrta*, procurava posar-la a carregadó» en el *Flamicell*, *Violant* (*Voc. del Tragí*, 23).

Bausar, *bausador*, *bausia*, V. *bare* *Bauxa*, V. *disbauxa*

BAUXITA, 'hidrat d'alumini', del fr. *bauxite*, derivat del nom de les pedreres dels *Baus* a Provença (fr. *Les Baux*), on s'excavà aquest mineral, bàsic per a l'obtenció de l'alumini. □ 1.ª doc.: c. 1900.

En francès des de 1847, estès tot seguit internacionalment (angl. i al. *bauxite*, -it, etc., també S. XIX). Manca encara en el *DOrt.* (1917), però ja registrat (c. 1930) pel *Dfa.* i *AlcM*. En castellà no figura encara en els diccionaris acadèmics de 1936 (*DHistAc.*), 1936-9 (*DAcEsp.*) ni 1950-58 (*DManAc.*). Es tracta dels Balços tan famosos en la història i arqueologia prov.; cf. els dicc. de Bloch, Webster, *NED* i Kluge.

BAVA, del ll. vg. *BABA*, mot expressiu creat pel llenguatge infantil amb la repetició de la síl·laba *ba*, per tal d'expressar el baveig, barrejat amb balbuceig, dels nens petits. □ 1.ª doc.: 1371, 1390, Jacme Marc, *Aversó*; mj. S. xv, *Curial*.

És comú a totes les llengües romàniques, des del romanès fins al portuguès, i pertot en formes que suposen originàriament *BABA*, on la -B- entre vocals ha evolucionat en general normalment en -v- (en francès, romanès i alguna altra amb irregularitats justificables i que ací no escאו d'explicar). Si el ll. vg. *BABA* ha de dur asterisc o és un mot verament documentat és dub-